

חיילים גבריחים יהודים

ככל שהבריטים הירבו להתחקות על מעשינו, הרבינו אנו בהמצאות ופיתוח שיטותינו

מאת רוברט גרוסמן (דב גור)

■ קייפליך ■

את פעולות הבריחה הראשונות ביצענו ברכב ובכוחות עצמיים, בלכתנו מהקרוב לרחוק; התחלנו ב-2-3 מכוניות וכעבור זמן הגענו לשיירות גדולות. הגבול האוסטרי-איטלקי היה ביד שירות בטחון השדה הבריטי, וההבדחה היתה מבוססת על הערמה, וככל שהבריטים היכו להתחקות על מעשינו, הרבינו אנחנו בהמצאות ובפיתוח שיטותינו. בהתחלה היינו למשל, פשוט אמרים למשמר 'בסדר', וזה היה הפס' הטוב ביותר, אולם במרוצת הזמן התמחנו במלאכת זיוף התעודות ופיתחנו 'תעשייה שלמה' בשטח זה, ומכאן ראשי-התבות TDC 'ירית' של קללה בערבית; נרשמו על גבי פקודת מסע והוראות פעולה פיקטיביות של פעילי הבריחה.

כל הפעולה הזאת היתה מבוססת על ההנחה שלא ימצא חייל בריטי שיעז להודות שאינו מכיר את הקיצור הזה, ואכן הנחה זו הוכחה נכונה.

ישראל כרמי, חבלן אחד ואני יצאנו פעם במכוניות משא למחנה קייפליך באוסטריה, מקום שם החזיק הצבא הבריטי את הפליטים שבאו מעבר לגבול הסובייטי, ואנחנו היינו נוהגים לשלוח לשם כמה מכוניות ולהוציאם משם. למעשה עשינו זאת בהסכמת הבריטים, כיוון שהמפקד הבריטי לא ידע שאסור לו לתת לנו את האנשים, ואף היה מרוצה מהסידור. אך הנה באנו למקום בו היו אז 400 איש שעברו מגרץ, ומפקד המחנה, מיגור סקוטי, הסביר לנו שקיבל לפתע פקודה שלא לתת לנו להוציא את הפליטים. אמרתי לו שלדעתני נפלה אי-הבנה, לפי שאני פועל בשם הממשל הצבאי ויש רשות לקחת את האנשים. ואכן, הייתי מצויד במכתב שקיבלתי מהמושל הצבאי, שאני פועל בשמו.

אגב, את המושל הזה, מיגור יהודי אמריקני, הכרתי בנסיעתי הקודמת לולצבורג ולראכא במטרה להביא שיירה בת 25 מכוניות (כ-1000 איש). השליח שלנו סיפר לי או שלפני מספר ימים נתמנה מושל צבאי חדש, מיגור יהודי אמריקני, והביע את דעתו שרצוי וכדאי להיפגש איתו. עשיתי הכרה עם אותו מיגור, אכלנו יחד ארוחת ערב, שתינו הרבה ושוחחנו, ואנב כך רמותי לו משהו על מעשי ההברחה וההצלה, נוכחתי לדעת שהוא כבר יודע משהו על פעולות אלה ואף מתלהב לרעיון, ולשמחתי הרבה אמר שהוא מעמיד את עצמו לרשותנו, ושאל כמה יכול הוא לעזור לנו. ביקשתי ממנו מכתב אישור רשמי שאני עוסק בהעברות הפליטים בשם הממשל. הוא אמנם היסס קצת, אבל בכל זאת נתן את המכתב.

הראיתי אפוא למיגור את המכתב, ונרמה היה לי שהוא מוכן לתת את האנשים, אולם ברגע האחרון התחרט ואמר שהוא רוצה לפני-כן להיפגש עם הממונה עליו ושאוור אליו בעוד יומיים ברור היה לי שהרהייה לא תועיל, ומשום כך אמרתי לו שאני חושש מאוד שאנשי המחנה יתמרדו, מאחר שהם יודעים

שבאנו לקחתם, ואני סבור שעלי לפנות אליהם בשמו ולהרגיעם. ההצעה מצאה חן בעיני המיגור, הוא הסכים לכך בלב שלם, ואף כיבדני בכמה כוסות ויסקי.

הירתי לנהגים לצאת במכוניות לחורשה שבקירבת הכביש, ולחכות שם לבוא האנשים, ואחר-כך כינסנו את אנשי המחנה, ונאמתי 'נאום' שלם - וכיוון שלא היה בינינו אף דובר יידיש אחר, עשיתי מאמצים להפוך את הגרמנית שלי ליידיש. אמרתי להם שהואיל והגוי אינו מניח להם לצאת, עלינו להערים עליו ולהתחמק מהמתנה, ופרשתי לפנייהם את התוכנית: עם רדת החושך עליהם להסתגל לחורשה, מקום שם חונות המכוניות שתסענה אותם למחנה הקליטה של הבריגדה. לאחר הגאום 'המוזהר' חזרתי למפקד הבריטי, שהיה אסיר תורה על כל פעולת ההרגעה, וביילתי איתו שעה קלה. אותה שעה התחילה 'התוויה' מהמחנה, כשהאנשים יוצאים בקבוצות קטנות ללא כל קושי, ושעה לאחר רדת החושך כבר לא נשאר במחנה אלא השומר לבדו. בחורשה הוצבו מורי דרך שכיוונו את האנשים למכוניות, וכל מכונית שהועמסה וזה בלי לחכות ליתר.

הבריחה' היתה תנועת היהודים הגדולה לכיוון מערב, אל מחנות הניצולים בגרמניה, ולכיוון דרום-איטליה. 'המרכז לגולה', יחד עם השליחים שהחלו להגיע מארץ ישראל במדי צבא, ובעזרת פעילים משאיתם הפליטה - הצעירות החלוצים - הקימו רשת ענפה של תחנות קליטה, שליחה ומעבר לאורך דרכים רבות, ששימשו חליפות בהתאם לשינויים בחוקי המדינות השונות - חוקים שהלכו והחמירו עם התארגנות החיים שלאחר המלחמה.

הכותב, קצין בבריגדה, מראשוני פלוגת 'מכבי', היה אחד הבולטים בין הפעילים ב'בריחה'.

כעבור שבוע ימים נקראתי לבריגדיר. הוא הודיע לי שהוגשה נגדי תלונה על שהוצאתי 400 פליטים ממחנה קייפליך, ושאל מה פני לומר. אמרתי לו: 'גנבתי את האנשים מכיוון שלא היתה לי דרך אחרת'. על שאלתו אם יודע לי שמגיע לי משפט צבאי, עניתי בחיוב והוספת: 'אבל הרי אתה בעצמך ידעת על פעולותינו וקשרת איתנו קשר שתיקף למשמע רבני השמים את המונקול ושאל: 'איך אתה כותב את שמך, ב-S אחד או בשניים?' - אמרתי שבשניים. התבונן בגיליון שלפניו ואמר: 'אם כן אין זה אתה, כי כאן כתוב גרוסמן ב-S אחד' ואכן כך היה. הוא הודיע שאין אצלו קצין בשם זה.

■ אל מרסיי ■

בשעה שהבריגדה עברה להולנד שכבתי בבית-חולים, וכיוון שנשארתי באיטליה, הוטל

עלי להכניס את פלוגת ההובלה 468 'לעניינים' הממונה על הפעולות הבלתי לגאליות היה הקצין יונה חצור. הפעולה נעשתה כאן בממדים יותר קטנים. הפלוגה המשיכה בהעברות על גבול הולנד-גרמניה. אותו זמן התחילו לארגן אוניות מאנטוורפן ומרסיי, ותפקידנו היה להוציא את האנשים מברגן-בלון דרך הולנד-בלגיה לצרפת.

מקום הריכוז נקבע בבלגיה, אבל טרם ידענו מאין תפליג האוניה. הבעיה העיקרית היתה הברחת הגבול גרמניה-הולנד, בעוד שבתוך גרמניה עצמה אפשר היה להעבירם ברכבת.

כיוון שפלוגה מהגודר הראשון חנתה בכפר ההולנדי בונלו, ממש על הגבול, הוחלט לעבור את הגבול ברגל בחיפוי הפלוגה, ולשם הסוואה הוחלט לערוך תמרון ליד הגבול, וכמקובל במקרים כאלה להודיע על כך לכל הגורמים הנוגעים בדבר. נראה שלשירות בטחון השדה הבריטי נודע משהו על התנועה מברגן-בלון לגבול, שכן באותו לילה נשלחה פלוגה לתפוס את מברייח הגבול, אבל בהגיעם למקום נתקלו החיילים באש הפלוגה שלנו, והיו להם מספר הרוגים ופצועים, ואותה שעה בוצעה העברת האנשים בסדר נמוך.

אחר-כך התנהלה חקירה רצינית נגד המ'פ שמעון ולדמן ('יער), ואף-על-פי שהמפקד הבריטי שחקרו ידע או הבין שהתמרון הלילי ביום כדי לאפשר את הברחת הגבול, הנה הוכיחו כל התעודות שפעלנו כחוק. המ'פ שוחרר, ולא עוד אלא שהמג'ד האנגלי הגיש תלונה נגד מפקד המשטרה.

בשלב הבא - הובלת השיירה למרסיי - חיבר משה איוון פקודת-שיירה בגודל של חוברת, ובהתאם לנוהג שלח העתקים לכל היחידות, החילות והמפקדות. היו שהתוכחו איתו וטענו שהוא מפרז בשליחת ההעתקים, אך הוא עמד על שלו והסביר: 'להיפך, רק אם נשלח לכל המקומות לא נסתכך, וסביר שבמקרה שבמטה מסוים מתעורר ספק, מטלפנים למטה גבוה יותר ושואלים אם אצלו ישנה פקודה כזאת, ואם יענו לו בחיוב, משמע שזה בסדר. ואכן הוא צדק. לאחר ההכנות התנהלה השיירה בת קרוב לאלף איש ברכב צבאי מבלגיה לאורכה של צרפת ועד למרסיי בצורה גלויה ולגאלית, באספקה צבאית ובשימוש במקומות חנייה צבאיים וכו', והגיעה בשלום למקום.

■ לה-ספציה ■

הייתי באותו זמן באנטוורפן, כשמנדק הודיע לי שבאיטליה נתפסה שיירה של יהודה שנסעה להפלגה, וכי נתקבלה פקודה מנחום שרמי לצאת מיד לאיטליה ולשחרר את יהודה 'בשחר, ברמאות או בכוח'. כזה היה ניסוח הפקודה, ולפיה היה עלינו לצאת לאיטליה תוך שעתים. יצאנו ישראל כרמי, מונדק ואני בנייפ 'רטריילר'. את הדלק הדרוש לנסיעה העמסנו על אוטו קטן, והתכנית היתה שהוא ילווה אתנו עד גבול צרפת-איטליה, מקום שם יחכה לנו עד שנחזור.

נסענו 6 א
הגבול עם
איוון הכין א
אנשי גודר ה
סמלי הבריג
נסענו כל
לדימס נרה
ונלקת מתח
לוי (בחור)
ומנדק הוע
הבער. יש
משראינו ש
ונשארנו לח
לנו על האו
מונדק במצו
על ידי שבו
את שני הפ
מקום, והב
במקרה פלי
הודענו ל
במקום, ומ
מורה הוט
הקוניאק ה
התאושש
איתנו. המ
רצינית בב
את הגבול
והאיטלקיה
למילאניה
עם אנשינו
הסוד, הפ
עליו, יאו
ותכנונו ב
'בעל הכס'
לבדוק את
יהודה. א
התלבשות
ולפתעתנו
כשהסברנו
צדק והכר
ויוצא מת
שנישאר.

■ רכישת מזון ■

כשחזרנו מספציה החליט נחום לפעול באופן שיטתי ונמרץ יותר. בכריגדה הורכבה אז מפקדה חדשה, שכל אחד מחבריה קיבל על עצמו נושא לטיפול. עלי הוטלה רכישת מזון לעליה ב'.

אחד מתפקידי הכריגדה היה לאבטח את רכבת המזון מקאלה עד לגבול הגרמני, בעוד שמהגבול ואילך אבטחו האנגלים. זו היתה רכבת משא שנסעה אחת לשבוע ונעצרה בתחנות קבועות.

התחנות הנוחות לנו לפעולה היו אלה שבהן נפתחו קרונות, כי בדרך כלל היו הקרונות חתומים. תחנות מתאימות לפעולה היו: תחנת בריסל ותחנה קטנה ושקטה מאוד בהולנד. בכריסל היה האחראי מטעם כוחות האספקה פתח את הקרונות המיועדים לבריסל, ורק

כעבור זמן-מה היו פורקים את המטען. את רוב זמן זה ניצלנו לטובאנו. היינו מכניסים 5 מכוניות משא בנות 3 טון ופורקים מהקרונות למכוניותינו (קרוב ל-15 טון מזון בשבוע). בתחנה השנייה נקטנו שיטה אחרת. שם היה עלינו לפתוח את הקרונות ולמוסרם בלתי חתומים למשמר. הבעיה היתה רק איך לשכנע את אנשי המשמר הבריטי שהחליפו אותנו, לחתום שקיבלו הכל בסדר, בלי לבדוק. העניין סודר בדרך כלל ללא קושי בין האחראי שלנו בדרגת סמל לבין האחראי שלהם, על ידי בקבוק ויסקי - שהוכח כאמצעי הטוב ביותר למניעת בדיקת הקרון. (במקרה אחד, כשהסמל הבריטי בדק את הקרונות, עלה לנו הדבר ב-500 ל"ש). כל הפעולות האלה נמשכו עד לפירוק הכריגדה.

נסענו 6 איש. 2 היו צריכים להישאר על יד הגבול עם האוטו, ו-4 להגיע לאיטליה. משה איזון הכין את התעודות הדרושות, לפיהן היינו אנשי גודר תותחנים בדוי מס' 200; הורדנו את סמלי הכריגדה.

נסענו כל הלילה. באחד המקומות מדרום לוייטנס נרדם נהג המשאית, והמכונית התהפכה ונדלקת מחוץ לנהג ישבו באוטו מונדק וסמי לוי (בחדר שעשה רבות). נהג וסמי נפצעו, ומנדק הועף מהאוטו והופל מתחת לאוטו המדעי. ישראל ואני נסענו בג'יפ לפניהם. משראינו שהטנדר אינו נוסע אחרינו, נעצרנו ומשראינו לאכות, והנה עבר טנדר צרפתי והודיע לנו על האוטו הבודה. חשנו למקום ומאנו את מונדק במצב קשה, לאחר שנחלץ מתחת לאוטו על ידי שבוים גרמנים שנזרמנו למקום. הכנסנו את שני הפצועים לפונדק צרפתי קטן בקירבת מקום, והבאנו את הרופא המקומי (שהיה במקרה פליט יהודי). התקשרנו עם נחום בפאריז והודענו לו שאנחנו משאירים את הפצועים במקום, וממשיכים את דרכנו לאיטליה. עד מהרה הוטב מצבו של מונדק, ולמראה בקבוק הקוניאק העתיק ושתי הבנות החמודות בפונדק, התאווש עד כדי כך שהיה מסוגל לנסוע איתנו. המשכנו את הדרך, ולאחר תקלה לא רצינית בגבול הצרפתי-איטלקי בהרנו לעבור את הגבול בנקודה שאין משטרה בריטית, והאיטלקים של מונדק פתרו את הבעיות. למילאנו הגענו כעבור 48 שעות. התקשרנו מיד עם אנשינו, ונאמר לנו שיהודה יושב בבית הסדר, הפך ל'ציוני' ושולח פתקאות בנוסח: 'אל יאוש. עלה נעלה'. אותו ערב הגיע נחום מפאריז ותכננו ביחד את שחרורו של יהודה, גם אהוד, בעל הכספים, הגיע, וקבענו שלמחרת ייצא לבדוק את הסיכויים והרכיבים לשחרורו של יהודה. אולם בשעה שטיפלנו בהחלפת התלבושת הצבאית לאורחית, נפתחה הדלת ולחפתנתו הרבה נכנס לא אחר מאשר יהודה. כשהסברנו לו לשם מה באנו במיוחד מבלגיה, צחק והכריז שבתי הסודר הם מקום 'שהוא נכנס ויוצא מתוכם לפי רצונו'. שמח לבואנו ואמר שנישאר.

החיילים הארצישראליים נותנים את ידם להכשרת ילדי הפליטים לעליה ב' חייל ארצישראלי מנצח על מקהלת ילדי הפליטים במוסד הילדים בסלבינו

רכב הכריגדה אוסף את הניצולים להעלאתם ארצה

ניב אחי"ם

איגוד החיילים המשוחררים בישראל

תשרי תשנ"ג ■ אוקטובר 1992

גליון יובל ■

שיחות
פלוגה מספר 2
-
אלום השניה

ליאון
זיקה

יהודים
במדים

התעוררה

אש
בדם

ליים בסניף המצוי

ימים על הנהר

וסף אלמוגי

ספרא
וסייבא:

חיילים כותבים ספרים
A.S.K. 50

שנת לויצחון
באל עלמינו 50

3246
A.S.K.2

במתנה הפלוגה ר"ל של ה"באפס" הארצישראלי (1941)

טקס האזכרה לחללי הבריגדה
בניח העלמין בדאוונה

הטקס הקרוב יתקיים בסוף אפריל תחילת מאי 1993. המעוניינים להשתתף בטקס תבקשים להתקשר למוכריו האיגוד. פרטים יימסרו לנרשמים בבו העת.

היש בידכם תצלומים וחומר בכתובים?

איגוד החיילים המשוחררים עו בפירסומים שונים ובהוצאת ספרים תקופת ההתנדבות במלחמת העו השניה. לדוגמא: נמצאים כיום בתהליך כת ספרים על הבריגדה, חיל הנשים, המ עם שארית הפליטה וחיל האוויר הבר (יוצאי חיל האוויר שבידיהם חומר אותה תקופה מתבקשים להתקשר מרטין האוזר באמצעות האיגוד). פרט לכך אוסף האיגוד מיסמכים אותה תקופה במגמה לשבצם במו הנמצא בתיכון.

חבר, המס לשנת 1992
הוא 30 ש"ח. אם טרם שילמת שלח המחאתך למשרד האי רח' מאנה 11, תל-אביב 61161 ת.ד. 16206.

קוראים יקרים,

50 שנה עברו מאז הקמת הגדודים העבריים, כהתחלה ליסוד החטיבה היהודית הלוחמת לרבים מאיתנו והו תאריך גדול. אבל, יש כאלה שלפני 50 שנה כבר השתתפו במאמץ המלחמה - ובמאמץ קשה ביותר - ביחידות אחרות.

החברת מוקדשת לאותם ימים רחוקים, ובכל זאת קרובים. עוד מאורע שמלאו לו 50 שנה הוא הקרב על אל עלמיין שנסתיים כנצחון הצבא הבריטי ובשחרור הלחץ על ארץ ישראל, שער או היתה שרויה בפחד מפני העלול לקרות. הסרת האיום על היישוב העברי בארץ ישראל תרמה בעקיפין להגברת הגיוס שהביא בעקבותיו את הקמת הבריגדה.

כשנתבקשתי לערוך גליון זה חשבתי "מה עוד אפשר לחדש לחבריה, המשוחררים מאותם הימים?" זכרונות? הרי למי שהיה משהו לספר כבר עשה זאת. ואז נפלתי על עשרות ספרים וקבצים שנכתבו על ידי חיילים, מצאתי בהם חומר שלא היה מוכר לי, שאלתי אחרים וגם להם היה בו מן הנעלם.

למה שלא נביא לידעית הרבים משהו שנכתב עבור יחידים? המערכת עברה על הספרים הרבים הללו, דלתה מהם כמה מן הסיפורים שיש בהם עניין והנה הם לפניכם.

נציין במיוחד את הספר "הנני שלחני" בעריכתו של יעקב מרגלית, שהופיע ב-1985. בהוצאת הקיבוץ המאוחד ובו סיפורים אישיים רבים שחשבנו כי דווקא אותם כדאי להביא בפני הקוראים ואכן, השתמשנו בסיפורים הללו ללא קמצנות.

גם מספרים אחרים דלינו סיפורי מאורעות של אותם הימים. בגליון זה, שהוא גדול מקודמיו, כתבות מיוחדות כמו סיפורו של העיתונאי אביעזר גולן על החפרים שהוא היה אחר מהם.

כן מובא בגליון מאמר על תרומת יוצאי הצבא הבריטי לצה"ל מאת ההסטוריון ד"ר נתנאל לורך, כתבות על חיל ההנדסה ועוד חומר רב ומגוון.

אנו מקווים שעל קצה המזלג יזכירו הדברים לקוראים משהו מן החיים במדי הצבא בתקופת מלחמת העולם השנייה. ואם כן - דינו.

העורך

"איך שהזמן רץ, כבר עברו 50 שנה...?"

ניב אחי"ם

בטאון איגוד החיילים המשוחררים בישראל גליון מס' 22 - אוקטובר 1992 תשרי תשנ"ג

התוכן

- 5 דבר יו"ד האיגוד
- 6 פעולת האיגוד
- 7 50 שנה - שלמה שמיר
- 8 המאבק על הזכות להתנדב - חיים לסקוב
- 10 הגיוס המוגבר בקיץ 1942 - יואב גלבר
- 12 ימי אל עלמיין - יואב גלבר
- 13 האודיסיאה של חיל החפרים - אביעזר גולן
- 18 הקומנדו של המזרח התיכון - ישראל כרמי
- 20 הגנרל אייזנהאור על הבריגדה
- 21 אחר מהגדוד השני - אריה אורי
- 23 "נייטיבס" מקומם באוהלים - אהרון ירחמיאל
- 23 איני כועס כבר - אהרון שמיר
- 24 כוחו של הספורט - ברון אוריין
- המאבק על הנפת דגל הלאום - יהודה בן משה
- 25 תמונות מהווי האיגוד
- 26 בריגדה נשכחת - אלכס אלירז
- 27 תרומת יוצאי הצבא הבריטי לצה"ל - נתנאל לורך
- 28 במחנה האימונים 1942 - צבי רשפון
- 29 מצעד הנצחון בלונדון 1942 - ראובן עשור
- 31 חיילים מברחים יהודים - רוברט גרוסמן
- 33 "הבריגדה הגיעה!" - יעקב מרגלית
- 34 שירות בצוללת - משה בן
- 35 חיל ההנדסה:
- 36 פלוגות שדה 12 - עמנואל טינטר
- ממחנה הריכוז לפלוגת מהנדסים - יחיאל טבין
- פלוגת ההסוואה - צבי תהר
- 38 הפלוגה העברית למיפוי - משה פז-נר
- על פני איטליה לחזית - גיק לוי
- 40 הסרג'נט בא לביקור
- 41 הועידה הראשונה של שארית הפליטה - ראובן עשור
- 42 נשים במלחמה - מרגוט מאיר
- טביעת ה-140 בהפצצת "ארינפורה"
- 44 - עמרם בן-צבי
- 45 הרופאים: סוד שמור - ישראל מהרי"ק
- 46 עליתי על מוקש בפטרול לילה - אברהם גל
- 48 האוינו לקול האוייב - מנשה האור
- 49 עתוני חיילים עבריים - אריה כנרתי

העורך: אהרון שמיר
המער כת: שמעון בכר, אהובה זילברשטיין, אברהם חפץ, עמיהוד תבור.

איגוד החיילים המשוחררים בישראל
NIV ACHIM - ISRAEL WAR VETERANS LEAGUE
רח' מאנה 11, תל-אביב 61161
ת.ד. 16206 טל. 03-6961517

הפקה: פרסום בן-ארי בע"מ
עיצוב גרפי: דורית קורן
דפוס: "סגל"